

ПОСТАНОВА № 22
Пленуму Верховного Суду України

від 25 грудня 2015 року

**Про звернення до Конституційного Суду України
з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності)
частини десятої статті 214 Закону України «Про Регламент
Верховної Ради України» та частини другої статті 81
Закону України «Про судоустрій і статус суддів» положенням
частин першої, другої та шостої статті 43, частини першої статті 85
і частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126
Конституції України**

Обговоривши внесений Головою Верховного Суду України Романюком Я.М. проект конституційного подання щодо відповідності (конституційності) частини десятої статті 214 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» та частини другої статті 81 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» положенням частин першої, другої та шостої статті 43, частини першої статті 85 і частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126 Конституції України, керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 13, 38–41, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 38, пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Пленум Верховного Суду України

п о с т а н о в л я є :

Звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності) частини десятої статті 214 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» та частини другої статті 81 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» положенням частин першої, другої та шостої статті 43, частини першої статті 85 і частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126 Конституції України.

**Голова
Верховного Суду України**

Я.М. Романюк

**Секретар Пленуму
Верховного Суду України**

Ю.Л. Сенін

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

01043, м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 8

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ
щодо відповідності (конституційності)
частини десятої статті 214 Закону України «Про Регламент
Верховної Ради України» та частини другої статті 81
Закону України «Про судоустрій і статус суддів» положенням
частин першої, другої та шостої статті 43, частини першої статті 85
і частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126
Конституції України

До Верховного Суду України надійшли звернення суддівських колективів Личаківського районного суду м. Львова, Залізничного районного суду м. Львова, Дніпропетровського окружного адміністративного суду та Стрийського міськрайонного суду Львівської області щодо розгляду питання стосовно внесення конституційного подання про визнання неконституційними положень частини десятої статті 214 Закону України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI «Про Регламент Верховної Ради України» (далі – Закон № 1861-VI) та частини другої статті 81 Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон № 2453-VI) у редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12 лютого 2015 року № 192-VIII (далі – Закон № 192-VIII), щодо внесення Вищою радою юстиції подання про звільнення кандидата на посаду судді безстроково в разі, якщо кандидата на посаду судді безстроково не обрано Верховною Радою України.

У своїх зверненнях суддівські колективи вказують, що положення частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI та частини другої статті 81 Закону № 2453-VI порушують конституційно закріплене право особи на вибір професії, закріплюють повноваження органу законодавчої влади, що виходять за межі конституційних, та не відповідають принципу незалежності

Верховний Суд України
Управління документального забезпечення

вих № 20 - 4412/0/8-15 від 28.12.2015

й недоторканності суддів, що передбачено у статтях 43, 85 і 126 Конституції України відповідно.

З метою забезпечення конституційного порядку у сфері призначення та звільнення суддів положення частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI та частини другої статті 81 Закону № 2453-VI мають бути перевірені на предмет їх відповідності положенням частин першої, другої та шостої статті 43, пункту 27 частини першої статті 85 та частин першої й другої статті 126 Конституції України.

1. Невідповідність положень частини другої статті 81 Закону № 2453-VI та частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI положенням частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126 і частин першої, другої та шостої статті 43 Конституції України

Відповідно до Конституції України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією та законами України, судді при здійсненні правосуддя незалежні й підкоряються лише закону. Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється (частини перша та друга статті 126).

Судді обіймають посади безстроково, крім суддів Конституційного Суду України та суддів, які призначаються на посаду судді вперше (частина четверта статті 126 Конституції України).

Частиною п'ятою статті 126 Основного Закону України передбачено виключний перелік підстав, відповідно до яких суддя звільняється з посади. До них, зокрема, належать: закінчення строку, на який суддю обрано чи призначено; досягнення суддею шістдесяти п'яти років; неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я; порушення суддею вимог щодо несумісності; порушення суддею присяги; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді; припинення громадянства; визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим; подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Однак до зазначених підстав Конституцією України не віднесено звільнення судді з посади на підставі необрання Верховною Радою України кандидата на посаду судді безстроково.

Конституційний Суд України неодноразово висловлював правові позиції з приводу забезпечення гарантій незалежності суддів. Так, у пункті 1.1 резолютивної частини Рішення від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 зазначено: «Незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та

функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; забороною будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; забороною суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням».

Також Конституційний Суд України вказав: «Особливий статус судді, гарантії його незалежності визначаються Конституцією України і законами, зокрема Законом України «Про статус суддів», що виключає в процесі його конкретизації та розвитку обмеження законодавчо встановлених гарантій статусу судді або зниження їх рівня. Будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційній вимозі неухильного забезпечення незалежного правосуддя і права громадян на захист прав і свобод незалежним судом» (абзац п'ятий пункту 8 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

Також зазначені конституційні гарантії незалежності суддів у цілому знайшли своє відображення в частині четвертій статті 48 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII. Незалежність суддів гарантується, зокрема, особливим порядком їх призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення, незмінюваністю судді (пункти 1, 3 частини четвертої статті 48 Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII).

Таким чином, гарантована Основним Законом України незалежність суддів включає гарантії особливого порядку призначення, незалежності при здійсненні ним правосуддя та звільнення з посади судді виключно з підстав, визначених законом. Незалежність і недоторканність суддів не є їхнім особистим привілеєм, а мають публічно-правовий характер і спрямовані передусім на безперешкодне виконання суддею своїх професійних обов'язків у здійсненні правосуддя.

Однією зі складових гарантій незалежності суддів є особливий порядок продовження суддівської кар'єри судді, п'ятирічний строк повноважень

якого закінчився, що врегульовано розділом IV Закону № 2453-VI й передбачає низку етапів: подання відповідної письмової заяви кандидатом; перевірка Вищою кваліфікаційною комісією суддів України відомостей про нього; дослідження суддівського досьє; урахування показників розгляду ним справ за час його роботи; урахування у випадках, передбачених цим Законом, результатів його кваліфікаційного оцінювання. За результатами наведеної вище процедури Вища кваліфікаційна комісія суддів України приймає рішення: про рекомендування чи відмову в рекомендуванні для обрання на посаду судді безстроково. Рішення про рекомендування судді надсилається до Верховної Ради України для прийняття відповідного рішення. Тобто суддя, який виявив бажання бути обраним безстроково, має пройти встановлену законодавством процедуру.

Натомість відповідно частини другої статті 81 Закону № 2453-VI у разі, якщо кандидата на посаду судді безстроково не обрано, Вища рада юстиції вносить подання про звільнення цього кандидата з посади судді у зв'язку із закінченням строку, на який його призначено. Аналогічне положення закріплено частиною десятою статті 214 Закону № 1861-VI, якою передбачено, що в разі якщо кандидата на посаду судді безстроково не обрано, Вища рада юстиції вносить подання про звільнення цього кандидата на посаду судді безстроково з посади судді.

Аналіз цих статей переконує, що, незалежно від результатів проходження кандидатом на посаду судді безстроково особливої процедури, продовження суддівської кар'єри та рекомендації його Вищою кваліфікаційною комісією суддів України для обрання безстроково, він може бути звільнений лише за фактом не обрання його Верховною Радою України.

Водночас звільнення судді після закінчення строку, на який його було призначено, здійснюється Президентом України в разі відсутності рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та наявності відповідного подання Вищої ради юстиції.

Наявність рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України є підставою для прийняття відповідного рішення Верховною Радою України, роль якої під час вирішення питання про обрання суддів безстроково має бути виключно церемоніальною.

Наголошуючи на виключно церемоніальній ролі Верховної Ради України, Пленум Верховного Суду України зауважує, що у виняткових випадках Верховна Рада України шляхом негативного голосування може вплинути на обрання того чи іншого судді безстроково. Однак таке рішення

Верховної Ради України має бути вмотивоване та здійснюватися виключно в межах підстав для звільнення суддів, визначених статтею 126 Конституції України та Законом № 2453-VI, а не з інших підстав, як видно зі змісту частини другої статті 81 Закону № 2453-VI та частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI.

Законодавче закріплення обов'язку Вищої ради юстиції внести подання про звільнення кандидата з посади судді у зв'язку із закінченням строку, на який його призначено, в разі не обрання його Верховною Радою України змушує Президента України звільняти відповідного суддю з інших підстав, не передбачених Конституцією України та Законом № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII, що за своєю суттю є незаконним звільненням.

Таким чином, частиною другою статті 81 Закону № 2453-VI та частиною десятою статті 214 Закону № 1861-VI порушуються гарантії незалежності суддів у частині проходження суддівської кар'єри, що включає право на працю в широкому розумінні, яке включає в себе право стати суддею, право перебувати на посаді судді та право бути звільненим з посади судді на підставах, визначених Конституцією України та Законом № 2453-VI.

Так, відповідно до статті 43 Конституції України кожній особі гарантується право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Крім того, частина шоста статті 43 Конституції України гарантує громадянам захист від незаконного звільнення.

Конституційний Суд України в абзацах другому й третьому підпункту 6.1.1 пункту 6.1 мотивувальної частини Рішення від 29 січня 2008 року № 2-рп/2008 зазначив, що «право заробляти собі на життя є невід'ємним від права на саме життя, оскільки останнє є реальним лише тоді, коли матеріально забезпечене. Визначене статтею 43 Конституції України право на працю Конституційний Суд України розглядає як природну потребу людини своїми фізичними і розумовими здібностями забезпечувати своє життя. Це право передбачає як можливість самостійно займатися трудовою діяльністю (індивідуально-трудова діяльність, фермерство тощо), так і можливість працювати за трудовим договором чи контрактом. Такої правової позиції, зокрема щодо права на працю, яке є невідчужуваним,

Конституційний Суд України дотримувався і у своїх попередніх рішеннях (підпункт 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 7 липня 2004 року № 14-рп/2004; підпункт 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 16 жовтня 2007 року № 8-рп/2007)».

Так, у підпункті 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 16 жовтня 2007 року № 8-рп/2007 Конституційний Суд України зазначив: «Відповідно до частин першої, другої статті 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності.

Конституційне право громадян на працю означає можливість кожного заробляти собі на життя працею, вільно вибирати професію чи спеціальність відповідно до своїх здібностей і бажань, реалізовувати свої бажання щодо зайняття працею за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі, організації незалежно від форм власності або самостійно забезпечувати себе роботою. (...)

Виходячи із зазначеної позиції, можна стверджувати, що право на працю означає не гарантування державою працевлаштування кожній особі, а забезпечення саме рівних можливостей для реалізації цього права.»

Пленум Верховного Суду України наголошує, що Верховна Рада України при прийнятті рішення про обрання на посаду судді безстроково фактично приймає рішення щодо подальшої кар'єри судді без дослідження та врахування висновків щодо діяльності конкретного судді, здійснених Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Тобто відходить від церемоніальної ролі та, по суті, перебирає на себе повноваження щодо вирішення продовження суддівської кар'єри конкретного судді. Зокрема, фактично впливає на вирішення питання про звільнення судді, у зв'язку із закінченням строку, на який його призначено, чим ігнорує основоположний принцип правосуддя – незалежність суддів, що значно звужує існуючі гарантії їхньої недоторканності й водночас розширює можливості стороннього впливу на них.

Таким чином, із незалежних від особи причин (у разі якщо кандидата на посаду судді безстроково не обрано Верховною Радою України) Вища рада юстиції вносить подання про звільнення цього кандидата на посаду судді безстроково з посади судді. Зазначене автоматично позбавляє таку особу права на гарантовані державою умови для здійснення права на працю

та рівну можливість у виборі професії та роду трудової діяльності. Крім того, Вища рада юстиції вносить подання про звільнення з посади судді цього кандидата на посаду судді безстроково лише на підставі факту відповідного голосування Верховною Радою України. Зазначене нівелює принцип, закріплений у частині шостій статті 43 Конституції України, стосовно гарантії захисту громадян від незаконного звільнення.

Ураховуючи зазначене, положеннями частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI і частини другої статті 81 Закону № 2453-VI порушується право громадян на гарантовані державою умови для повного здійснення ними права на працю (частина перша, друга та шоста статті 43 Конституції України).

Крім того, означені положення Законів № 1861-VI і № 2453-VI не відповідають міжнародним стандартам у сфері судочинства, зокрема пунктам 47 і 48 спільного Висновку від 23 березня 2015 року № 801/2015 Венеціанської комісії й Директорату з прав людини Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи щодо закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до закону «Про Вищу раду юстиції». У цьому Висновку зазначено: «Парламент не є належним органом для обрання суддів. У разі якщо політичний орган компетентний обирати суддів, існує небезпека того, що політичні міркування переважать над об'єктивними чеснотами кандидата. Крім того, Закон, здається, не передбачає жодних заходів для того, щоб зменшити небезпеку політизації процедури у Верховній Раді України. [...] Роль Верховної Ради України має бути скасована шляхом внесення зміни до Конституції, за відсутності якої нібито неможливо підготувати новий закон, який повністю відповідатиме всім європейським стандартам. У разі неможливості вилучення участі Верховної Ради України з Конституції участь парламенту має бути в основному церемоніальною, а прийняття остаточного рішення при обранні суддів слід покласти на незалежний орган, значну частину або більшість якого складатимуть судді, обрані своїми колегами (Вищу кваліфікаційну комісію суддів України чи Вищу раду юстиції в іншому складі)».

Крім того, у пункті 13 Проміжного висновку Венеціанської комісії № 803/2015 від 24 липня 2015 року щодо запропонованих змін до Конституції України в частині правосуддя підтримується пропозиція стосовно вилучення повноваження Верховної Ради України обирати суддів безстроково, адже Венеціанська комісія наполегливо рекомендувала зробити це у своїх попередніх висновках.

Також відповідно до пункту 1.3 Європейської хартії про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року щодо кожного рішення стосовно відбору та призначення судді на посаду, підвищення по службі або припинення його повноважень законом має бути передбачено втручання органу, незалежного від виконавчої та законодавчої влади, у складі якого щонайменше половина членів – судді, обрані їх колегами, і в якому було би гарантовано якнайширше представництво суддівського корпусу. Згідно з пунктом 3.3 цієї Хартії там, де процедурою призначення на посаду передбачається проходження випробувального терміну перед тим, як приймається рішення про призначення на посаду на постійній основі, або там, де суддя призначається на посаду на обмежений визначений строк, що може поновлюватися, рішення про непризначення на посаду на постійній основі або про поновлення призначення може бути винесено лише незалежним органом, про який ідеться в пункті 1.3, або на підставі його пропозиції, рекомендації чи погодження з ним або висловленої ним думки.

Відповідно до пункту 40 Висновку Венеціанської комісії CDL-AD (2010)003 від 16 березня 2010 року призначення судді на посаду безстроково після завершення п'ятирічного строку слід викласти як основну норму, відхилення від якої буде можливим лише за умов, які дозволяють звільнення судді, призначеного безстроково. При цьому Комісія посилається на рішення Європейського суду з прав людини у справі «Штірінгер проти Німеччини», у якому зазначається, що «судді, призначені на випробувальний термін, мають отримувати безстрокове призначення не пізніше, ніж через п'ять років перебування на суддівській посаді».

У пункті 51 Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec (2010)12 від 17 листопада 2010 року вказано, що якщо суддю приймають на посаду на випробувальний або на фіксований термін, рішення про підтвердження чи продовження такого призначення має прийматися лише відповідно до пункту 44, щоб забезпечити цілковите дотримання принципу незалежності судової системи. У пункті 44 цих Рекомендацій зазначено, що рішення, які стосуються добору та підвищення суддів по службі, мають ґрунтуватися на об'єктивних критеріях, які попередньо визначені законом чи компетентними органами влади. Прийняття таких рішень має базуватися на заслугах з урахуванням кваліфікації, умінь та потенціалу, необхідних для вирішення справ при застосуванні закону, зберігаючи повагу до людської гідності.

Таким чином, міжнародні стандарти вказують, що після проходження

так званого випробувального терміну (п'ятирічного строку) рішення про подальше перебування судді на посаді повинне прийматися відповідним незалежним компетентним органом з урахуванням заслуг, кваліфікації, умінь та потенціалу судді.

Крім того, положення міжнародних документів рекомендують беззаперечно дотримуватися одного з ключових елементів незалежності суддів – принципу незмінюваності суддів.

Так, у Висновку № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів від 1 січня 2001 року, наголошувалося, що практика європейських країн, як правило, полягає в тому, щоб судді призначалися на повний робочий день до досягнення офіційного пенсійного віку. Такий підхід створює найменше проблем з огляду на незалежність (пункт 48).

У пункті 49 Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи CM/Res (2010)12 зазначено, що забезпечення терміну перебування на посаді та незмінюваності – ключові елементи принципу незалежності суддів. Відповідно, судді повинні мати гарантований термін перебування на посаді до часу обов'язкового виходу у відставку, де такий існує.

Аналогічні положення викладено в пункті 17 Декларації щодо принципів незалежності судової влади (Хорватія, 14 жовтня 2015 року).

Таким чином, положення частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI та частини другої статті 81 Закону № 2453-VI обмежують особу в праві на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку громадянин вільно обирає, та рівну можливість у виборі професії й роду трудової діяльності, а також нівелює принцип захисту громадян від незаконного звільнення, що суперечить положенням частин першої, другої й шостої статті 43 Конституції України. Крім того, положеннями, які є предметом конституційного подання, закріплюється можливість втручання законодавчого органу влади в процедуру продовження суддівської кар'єри та розширюється можливість стороннього впливу на суддів, що суперечить принципам незалежності суддів, закріплених у частинах першій, другій, четвертій та п'ятій статті 126 Конституції України.

2. Невідповідність частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI та частини другої статті 81 Закону № 2453-VI у редакції у

Закону 192-VIII положенням частини першої статті 85 Конституції України

У частині першій статті 85 Конституції України визначено повноваження Верховної Ради України.

Пунктом 27 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України віднесено обрання суддів безстроково. Частиною другою статті 85 Конституції України встановлено, що Верховна Рада України здійснює також інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Отже, Конституцією України передбачено вичерпне коло повноважень Верховної Ради України, зокрема й обрання суддів безстроково. Однак до них не віднесено звільнення суддів після закінчення п'ятирічного терміну перебування їх на посаді.

Тобто відповідно до Конституції України повноваження Верховної Ради України вичерпно визначено Конституцією України, а це унеможливило прийняття нормативно-правових актів, які встановлювали б інші її повноваження (права та обов'язки).

Із цього приводу Конституційний Суд України висловив чітку й однозначну правову позицію в Рішенні від 7 квітня 2004 року № 9-рп/2004 у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту «а» пункту 2 статті 5, статті 8, абзаців першого, другого пункту 2 статті 23 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», указів Президента України «Про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» та «Про підвищення ефективності діяльності Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» (справа про Координаційний комітет). У цьому Рішенні зазначено, що повноваження Верховної Ради України, як і повноваження Президента України, визначаються Конституцією України (2 речення абзацу другого підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини).

Крім того, в абзаці 11 пункту 3 Рішення Конституційного Суду України від 15 вересня 2009 року № 21-рп/2009 у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 14 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» зазначено: «В Основному Законі України закріплено виключний перелік посадових осіб, у призначенні та звільненні яких безпосередньо беруть участь Президент України та

Верховна Рада України, що свідчить про неможливість розширення на законодавчому рівні цього переліку. Це узгоджується з правовими позиціями, викладеними в рішеннях Конституційного Суду України, в яких неодноразово йшлося про встановлення лише Конституцією України повноважень Президента України та Верховної Ради України».

Процедура продовження суддівської кар'єри судді, п'ятирічний строк повноважень якого закінчився, урегульована розділом IV Закону № 2453-VI у редакції Закону № 192-VIII й передбачає низку відповідних етапів від подання відповідної письмової заяви кандидатом на посаду судді безстроково до надіслання рішення про рекомендування судді Вищою кваліфікаційною комісією суддів України до Верховної Ради України для прийняття відповідного рішення.

Тобто Верховна Рада України не уповноважена на здійснення перевірки та переоцінки відповідних матеріалів, на підставі яких має здійснюватися голосування щодо конкретного судді. Такими повноваженнями наділена Вища кваліфікаційна комісія суддів України відповідно до частини другої статті 76 Закону № 2453-VI. Так, обрання на посаду судді безстроково здійснюється в такому порядку: 1) кандидат звертається з письмовою заявою до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про рекомендування його для обрання на посаду судді безстроково; 2) Вища кваліфікаційна комісія суддів України повідомляє про підготовку матеріалів щодо кандидата на посаду судді безстроково на офіційному веб-сайті та в офіційних засобах масової інформації; 3) Вища кваліфікаційна комісія суддів України перевіряє відомості про кандидата, досліджує його суддівське досє, враховує показники розгляду кандидатом за час його роботи на посаді судді та у випадках, передбачених цим Законом, – результати його кваліфікаційного оцінювання; 4) Вища кваліфікаційна комісія суддів України приймає вмотивоване рішення про рекомендування чи відмову в рекомендуванні для обрання на посаду судді безстроково і в разі рекомендування направляє відповідне подання до Верховної Ради України; 5) Верховна Рада України приймає рішення про обрання кандидата на посаду судді безстроково.

Таким чином, Вища кваліфікаційна комісія суддів України направляє відповідне подання до Верховної Ради України лише в разі рекомендування для обрання на посаду судді безстроково. Якщо ж Вищою кваліфікаційною комісією суддів України прийнято рішення про відмову в рекомендуванні кандидата для обрання на посаду судді безстроково, яке не оскаржене або

залишене судом у силі, Вища рада юстиції вносить Президентові України подання про звільнення цього кандидата з посади судді (частина третя статті 79 Закону № 2453-VI).

Однак положення частини другої статті 81 Закону № 2453-VI та частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI, згідно з якими в разі, якщо кандидата на посаду судді безстроково не обрано, Вища рада юстиції вносить подання про звільнення цього кандидата з посади судді у зв'язку із закінченням строку, на який його призначено, закріплюють можливість активного впливу політичного органу – Верховної Ради України на продовження суддівської кар'єри.

Зазначеними положенням чинного законодавства створюються умови для безпідставного звільнення суддів Президентом України лише за фактом негативного голосування Верховною Радою України. Натомість вичерпний перелік підстав для звільнення судді передбачено частиною п'ятою статті 126 Конституції України.

Отож звільняти суддів має орган, який їх обрав або призначив, з підстав, визначених законом, а отже, Верховна Рада України не може впливати на звільнення судді, призначеного Президентом України. Проте положення чинного законодавства, що є предметом конституційного подання, свідчать про зворотнє.

Крім того, участь законодавчого органу у формуванні суддівського корпусу має обмежуватися лише формальною стороною, тобто без перебирання відповідних повноважень, зокрема звільнення з посади конкретного судді, призначеного вперше.

Зазначені положення Законів № 1861-VI і № 2453-VI у чинній редакції також суперечать положенням міжнародних стандартів у сфері судочинства та закріплюють можливість політичного впливу на формування суддівського корпусу в Україні. Зокрема, ці положення суперечать пункту 4.1 Європейської хартії про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року, згідно з яким рішення щодо підвищення по службі виноситься органом, незалежним від виконавчої та законодавчої влади, у складі якого щонайменше половина членів – судді, обрані їх колегами, і в якому було б гарантовано якнайширше представництво суддівського корпусу.

Крім того, Венеціанська комісія неодноразово звертала увагу на необхідність усунення політичних мотивів під час призначення суддів безстроково. У пункті 58 Спільного висновку № 588/2010 від 18 жовтня 2010 року за результатами аналізу Закону України «Про судоустрій і статус

суддів», було вказано не невідповідність його положень, що передбачають існування випробувального терміну для суддів, засадам демократичного суспільства, та прямо вказано на необхідність безстрокового обрання судді на посаду після завершення першого п'ятирічного терміну. Відхиленням від такого правила відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії можуть стати лише випадки за умов, подібних до підстав звільнення судді, який безстроково обіймає суддівську посаду.

У Доповіді Венеціанської комісії щодо призначення суддів (Висновок № 403/2006 від 16-17 березня 2007 року) закріплено, що участь парламенту в процесі призначення суддів може спричиняти політизацію призначення суддів. У світлі європейських стандартів добір і кар'єра суддів «повинні базуватись на заслугах, з урахуванням їхньої кваліфікації, чеснот, здібностей та результатів їхньої праці». Обрання суддів у парламенті має дискреційний характер, і навіть якщо кандидатури суддів пропонуються радою юстиції, не слід виключати, що виборний законодавчий орган зможе не втриматися від відхилення кандидата. Відтак політичні міркування можуть взяти гору над об'єктивними критеріями. Так, зокрема, у пунктах 11 і 12 зазначеної доповіді передбачено, що Венеціанська комісія вже доходила висновку, що «парламенту безсумнівно більшою мірою властиві політичні ігри, і призначення суддів можуть призвести до політичних торгів у парламенті, в яких кожний член парламенту від того чи іншого округу захоче мати свого власного суддю». Призначення на посаду звичайного судді не є належним предметом голосування в парламенті через неможливість виключення небезпеки того, що політичні міркування переважають об'єктивні заслуги кандидата.

Таку послідовну позицію викладено і в інших висновках Венеціанської комісії, а саме: від 10 грудня 2013 року № 747/2013, від 24 липня 2015 року № 803/2015.

Отже, у міжнародних документах та стандартах у сфері судочинства наголошується на виключенні можливості політичного втручання в процес призначення суддів.

Таким чином, положення частини десятої статті 214 Закону № 1861-VI та частини другої статті 81 Закону № 2453-VI мають бути перевірені на предмет їх відповідності частині першій статті 85 Конституції України.

На підставі викладеного та керуючись статтями 150 і 152 Конституції України, статтями 13, 39, 40 і 70 Закону України «Про Конституційний Суд України», статтями 38 і 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,

ПРОСИМО:

1. Відкрити провадження за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності (конституційності) частини десятої статті 214 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» та частини другої статті 81 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» положенням частин першої, другої та шостої статті 43, частини першої статті 85 і частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126 Конституції України.

2. Перевірити на предмет відповідності вимогам частин першої, другої та шостої статті 43, частини першої статті 85 і частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126 Конституції України положень частини десятої статті 214 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» й частини другої статті 81 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та визнати ці положення такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

3. Визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним і розглянути його в межах місячного строку, визначеного в частині другій статті 57 Закону України «Про Конституційний Суд України».

У конституційному провадженні за цим поданням братимуть участь судді Верховного Суду України Канигіна Галина Володимирівна, Маринченко Віктор Лаврентійович, а також для участі в цьому провадженні уповноважується Берестова Ірина Еріївна, начальник правового управління Верховного Суду України (044 288 97 33).

Конституційне подання і додатки подаються в 3-х примірниках.

Додатки:

1. Копія постанови Пленуму Верховного Суду України від 25 грудня 2015 року № 22 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності) частини десятої статті 214 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»

та частини другої статті 81 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» положенням частин першої, другої та шостої статті 43, частини першої статті 85 і частин першої, другої, четвертої та п'ятої статті 126 Конституції України».

2. Витяги з Конституції України.

3. Витяги із Закону України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI «Про Регламент Верховної Ради України».

4. Витяги із Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів».

5. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу).

6. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання).

7. Рішення Конституційного Суду України від 29 січня 2008 року № 2-рп/2008 у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» та конституційним поданням 89 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України, статті 5 Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» (справа про звільнення народних депутатів України з інших посад у разі суміщення).

8. Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 2004 року № 14-рп/2004 у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу другої частини першої статті 39 Закону України «Про вищу освіту» (справа про граничний вік кандидата на посаду керівника вищого навчального закладу).

9. Рішення Конституційного Суду України від 16 жовтня 2007 року № 8-рп/2007 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 23 Закону України «Про державну службу», статті 18 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», статті 42 Закону України «Про дипломатичну службу» (справа про граничний вік перебування на державній службі та на службі в органах місцевого самоврядування).

10. Рішення Конституційного Суду України від 7 квітня 2004 року № 9-рп/2004 у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту «а» пункту 2 статті 5, статті 8, абзаців першого, другого пункту 2 статті 23 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», указів Президента України «Про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» та «Про підвищення ефективності діяльності Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» (справа про Координаційний комітет)

11. Рішення Конституційного Суду України від 15 вересня 2009 року № 21-рп/2009 у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини третьої статті 14 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

12. Витяг із спільного висновку від 23 березня 2015 року № 801/2015 CDL-AD(2015)007 Європейської комісії "За демократію через право" (Венеціанська комісія) й Директорату з прав людини (ДПЛ) Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи (ГД-І) щодо закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону «Про Вищу раду юстиції» www.venice.coe.int.

13. Проміжний висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) № 803/2015 від 24 липня 2015 року CDL-PI(2015)016 щодо запропонованих змін до Конституції України в частині правосуддя www.venice.coe.int.

14. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року <http://court.gov.ua>.

15. Висновок Європейської комісії "За демократію через право" (Венеціанська комісія) CDL-AD (2010) 003 від 16 березня 2010 року щодо проекту Закону України «Про судоустрій і статус суддів» www.venice.coe.int.

16. Рекомендації CM/Rec (2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року <http://court.gov.ua>.

17. Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів від 1 січня 2001 року <http://vkksu.gov.ua>.

18. Декларація щодо принципів незалежності судової щодо принципів незалежності судової влади, прийнята Конференцією голів верховних судів країн Центральної та Східної Європи о. Бріюні, Хорватія від 14 жовтня 2015 року <http://court.gov.ua>.

19. Спільний висновок Європейської комісії "За демократію через право" (Венеціанська комісія) CDL-AD(2010)026 № 588/2010 від 18 жовтня 2010 року щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» www.venice.coe.int.

20. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) CDL-AD(2007)028 від 17 березня 2007 року. Доповідь щодо призначення суддів www.venice.coe.int.

21. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) CDL-D(2013)034 від 10 грудня 2013 року № 747/2013 щодо пропозицій стосовно внесення змін до проекту закону про внесення змін до Конституції щодо посилення незалежності суддів України www.venice.coe.int.

22. Копія звернення суддівського колективу Личаківського районного суду м. Львова від 19 листопада 2015 року.

23. Копія звернення суддівського колективу Залізничного районного суду м. Львова від 7 грудня 2015 року.

24. Копія звернення суддівського колективу Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 10 листопада 2015 року.

25. Копія звернення суддівського колективу Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 20 листопада 2015 року.

**Голова
Верховного Суду України**

Я.М. Романюк